postojali drugi kreatori? Kakav je bio Joksimovićev odnos sa njima? Ovo otvara i pitanje: da li je Joksimović na jugoslovenskom prostoru uopšte imao konkurenciju, i - konsekventno - da li je u tom slučaju njegov "pad", koji autorka studije elokventno naziva "izgnanstvom kreatora iz čarobnog sveta reprezentativne mode" u stvari zakonomeran u sredini gde je sam pristao da uživa u ulozi neprikosnovenog "kralja mode" i oficijelnog kreatora jugoslovenske "prve dame", kao svojevrsni "diktator stila"? Danijela Velimirović "suton kreatora" i njegovo povlačenje iz velike modne produkcije 1978. godine objašnjava time da je Joksimović ispunio svoju "istorijsku ulogu promotera progresije oficijelnog modnog stila" (149). Ovakav zaključak je tačan i on istovremeno otkriva čvrstu povezanost visoke mode sa politikom u socijalističkoj Jugoslaviji. Kao što je poznato, u socijalizmu politika dominira nad svim ostalim aspektima društva, pa kada je visoka moda ispunila svoju političku ulogu afirmacije političke posebnosti Jugoslovenskog "trećeg puta", mogla je biti skrajnuta i suspendovana, tim pre što je tržište za proizvode socijalističke mode bilo beznadežno ograničeno. Mnogo duži kreatorski vek njegovih kolega i (moguće) uzora Pjer Kardena, Iv Sen-Lorana i ostalih iz pariskog modnog kruga, objašnjiv je prostom činjenicom da oni svoju kreativnost nisu stavljali u službu hladnoratovskih podela, već su je koristili u stvarnoj razmeni sa potrošačima, stičući tako ugled i status u svetu mode i modnoj industriji, kod nas očito dugo nepostojećoj.

Ukratko, reč je o pronicljivom, informisanom i sistematično sprovedenom istraživanju, kojim je Danijela Velimirović najavila svoje buduće istraživačke i naučne preokupacije, vezane za materijalnu kulturu, potrošnju i socijalizam, i svoje opredeljenje za sistemska empirijska istraživanja u nekoj oblasti. I jedno i drugo prilično je retko, samim tim i više je nego dobrodošlo, u srbijanskoj etnologiji na početku 21. veka. Čitalački doživljaj biće obogaćen odličnim dizajnom, prelomom i opremom knjige, koja je štampana na, za naše prilike, neuobičajeno finoj hartiji, sa mnoštvom fotografija, tako da će njeno čitanje predstavljati višestruki užitak.

Ildiko Erdei

Akademska tradicija kao nematerijalna baština: savremena srpska muzeologija
Povodom zbornika radova "Muzeji u Srbiji: započeto putovanje", koji su uredili Ljiljana Gavrilović i Marko Stojanović, Beograd: Muzejsko društvo Srbije, 2008, 216 stranica

Jedan od najvećih britanskih antropologa XX veka, ser Edmund Lič, nazvao je svojevremeno starijeg kolegu Redklif-Brauna "sakupljačem leptira", izraža-

vajući na taj način svoje mišljenje o antropološkoj opsednutosti katalogiziranjem pojava iz društvenog i kulturnog života, koja je dominirala našom disciplinom do polovine prošlog veka, otprilike. Ta potreba dominira i dalje među tvorcima janvih politika u Srbiji, a to se odnosi, posebno, na one iz domena nauke, obrazovanja i kulture, kojima je strano to, očigledno, da ustanova klasifikovana po jednom od ta tri parametra, na primer, može da proizvodi bilo šta slično nekoj drugoj ustanovi, čija delatnost je zavedena pod drugačijim nazivom.

Tako nešto vidljivo je naročito u disciplinama poput etnologije i antropologije, u kojima se ispostavlja da jedinstveni obrazovni kurikulum daje sasvim različite profesionalne profile! To se može reći, barem, po kategorizaciji zaposlenih etnologa-antropologa od strane odgovarajućih ministarstava, te normativistike koja se odnosi na njihovo stručno usavršavanje i napredovanje u službi: radite li na Filozofskom fakultetu u Beogradu, na primer, ili u Etnografskom institutu SANU, namenjena su vam nastavna, odnosno naučna zvanja; radite li u beogradskom Etnografskom muzeju, ili u bilo kojem drugom muzeju u Srbiji, međutim, ne možete biti naučnik ili naučnica, pošto vam sleduju stručna zvanja.

Da skratim priču, etnolozi-antropolozi zaposleni po muzejima obeshrabreni su direktno u pogledu pisanja radova (neka ih ostavimo neimenoanim, u smislu "stručnih" ili "naučnih" za sada), a što znači, zapravo, i u pogledu stalne i dugotrajne komunikacije sopstvenih istraživanja. Organizovanje izložbe jeste neverovatan poduhvat, ali u pogledu stručne, naučne, javne – kako god hoćete – komunikacije, izložba predstavlja proizvod za jednokratnu upotrebu. Drugim rečima, publikovanje rezultata temeljnog istraživačkog, ali i teorijskog rada kolega i koleginica koji rade u muzejima ne predstavlja sistemski prioritet, odakle ostajemo uskraćeni, često, za čitavu dimenziju, praktično, onda kada je u pitanju razvoj naše discipline.

Teorijski rad muzealaca, tačnije ono što bismo mogli da opišemo kao odgovarajuću etnološko-antropološku subdisciplinu, odnosno kao etnološku i antropološku muzeologiju, vidi se, najčešće, u časopisima koji nisu posvećeni u užem smislu onim čime se muzalci bave – i to izuzetno retko – dok u periodici koja izveštava o radu muzeja, većinu tekstova, i dalje, čine oni, koji predstavljaju faktografsku stranu istraživanja. Interpretacija muzealske etnografije, kao i muzeološka teorija, čine deo akademske tradicije, međutim, bez obzira na kvantitativnu zastupljenost u našoj akademskoj sredini. A osnovu akademske tradicije čini komunikacija, odnosno pisanje radova, pre svega, u kojima se disicplinarna javnost – kao i svako zainteresovan, uostalom – obaveštava o svemu onome što dovodi do istraživanja, njegovoj organizaciji i toku, rezultatima, njihovoj analizi i tumačenju, te eventualnoj primenljivosti u drugim domenima društvene i kulturne stvarnosti.

Po tome, nema suštinske razlike između radova koji se nazivaju "naučnim" i onih, koji se nazivaju "stručnim", barem u etnologiji i antropologiji, a rekao

bih ni u društvenim i humanističkim disciplinama uopšte. O kvalitetu radova sude recenzenti, kao i redakcije i urednici disciplinarnih časopisa, dok pojmovi "stručno" i "naučno" ostaju kao birokratski kvalifikativi, uglavnom izvan disicplinarnog poimanja svrhovitosti onda, kada govorimo u upravljanju periodikom.

Sama akademska tradicija, a koja se nalazi pod udarom revizorske kulture u Srbiji, u poslednje vreme, predstavlja nešto o čemu možemo misliti i kao o nematerijalnoj kulturnoj baštini, iako bi to bio neortodoksan slučaj, možda. Kako god da bilo, možemo je istraživati kao takvu, ali možemo raditi i na njenom očuvanju, obogaćivanjem nekih njenih bitnih sadržaja, kakvi su subdisciplinarna teorija i disciplinarna komunikacija, na primer, tačnije – prvo u funkciji drugog.

Ambiciozno osmišljen zbornik radova "Muzeji u Srbiji: započeto putovanje" predstavlja upravo tako nešto. Na jednom mestu, dobili smo prikaz stanja etnološke i antropološke muzeologije u našem današnjem društvu i njegovoj kulturi, zajedno sa istraživačkim strategijama i tehnikama praktičnog rada, koje su svojstvene toj subdicisplini, ali i uvid u aktuelno stanje njenog analitičko-interpretativnog kompendijuma. To znači, zapravo, da na delu imamo spektar radova, pisanih od strane muzealaca, zaposlenih u različitim muzejskim ustanovama u Srbiji (i šire, baš kao što neki od autora nisu etnolozi-antropolozi), koji predstavljaju odnos između teorijskog i akademskog domena etnologije i antropologije, kao okvira date subdiscipline, i primenljivog, kao i javnog domena muzealske prezentacije, koji proishode iz disicplinarne predodređenosti.

Mogu se izdvojiti tri osnovne ideacijske paradigme, kao unutrašnje karakteristike onoga, što je komunicirano akademski ovim zbornikom: prostor, vreme i odnos prema stvarnosti, kao determinante svake muzealske delatnosti, a posebno etnološke i antropološke muzeologije. Uopšteno gledano, ideja kojom je rukovođeno uređivanje ovog zbornika jeste usmeravanje kulturne ekspertize ka pokazivanju toga da transcedentacija kulturnog nasleđa i rukovođenje njime ne znače njegovo puko arhiviranje, niti mistifikovanje u estetskom, nacionalnom, ili bilo kom drugom smislu, iako se elementi toga moraju uzimati u obzir prilikom razmatranja vrednosti, koje se pripisuju kulturnim proizvodima i ugrađuju u njih, pošto se time dolazi do srži odnosa između onoga šta predstavlja etnološku i antropološku muzealsku delatnost u kulturnoj kogniciji naše sredine i promenljivih karakteristika kulture same po sebi.

Orijentisanost ka plastičnosti muzealske prezentacije i metanarativan nivo tekstualne obrade te prezentacije jesu, možda, najvidljiviji deo muzealske aktivnosti – pri čemu, ne treba zaboraviti da ta aktivnost, upravo u njenom vidljivom segmentu, zavisi od materijalnih sredstava koja su na raspolaganju muzealcima, često, više negoli od njihove kreativnosti ili "dovitljivosti" – ali naređena aktivnost sastoji se iz istraživačkog i interpretativnog procesa pristu-

pa odgovarajućim predmetima, odnosno njihove obrade i akademskog komuniciranja toga, takođe, a u tom smislu, ono što implicira ovaj zbornik, jeste uspostavljanje odnosa prema kulturi, kao prema apoteozi stvarnosti, kojom se bavi svaka nauka, a pre svega etnologija i antropologija.

Proizlazi to, da je potrebno redefinisati muzejski predmet u skladu s takvim idejama, pre svega, ali i uvesti refleksivnost, kao svojevrstan epistemološki korektiv u određivanju muzealske istraživačke, a sledstveno i izložbene, te komunikacijske strategije uopšte. Ovo bi se moglo tumačiti i tako, da etnološkom i antropološkom muzealskom radu treba da bude imanentna veza između disciplinarne i epistemičke povlašćenosti u odnosu na predmet proučavanja, s jedne strane, te kulturne ekspertize, s druge strane, kao osnove heurističkog aparata.

Tvorci javnih politika u Srbiji morali bi da budu u stanju da uvide to, da proučavanje kulture, odnosno kulturne baštine, predstavlja kulturnu baštinu, takođe, ili da se povuku sa svojih položaja. Uspostavljanje etnološke i antropološke muzeologije, kao teorijske subdiscipline, predstavlja doprinos akademskoj tradiciji ove zemlje, kako u njenom vokativnom vidu, tako i u smislu perpetuiranja i nadgradnje njene nematerijalne kulturne baštine. Dvovekovni rad istraživača iz oblasti društvenih i humanističkih nauka nije manje svedočanstvo o razvoju modernog (i postmodernog) srpskog društva i njegove kulture, od seoske arhitekture ili proizvoda lepih umetnosti. Razlika je u tome, samo, što taj vid kulturne baštine nema vremensko ograničenje svog trajanja.

Bojan Žikić